

DISSERTATIO MORALIS
DE
Effectu Actuum Humano-
rum praecipuo,
scilicet
IMPUTATIONE:

Qvam,
auxiliante Divina gratia,
in Per - illustri ad Albim Academia

PRAESES
M. JOANNES GOTHOFREDUS FOR-
BIGERUS,
Aurobaco - Variscus

RESPONDENTE
CHRISTIANO FREYTAGIO;
Schneeb. Misn.

placidae eruditorum ventilationi
exponit

IN AUDITORIO MINORI,

addiem 23. Apr. Anno 1701.



VITEBERGÆ, Literis FINCELIANIS.

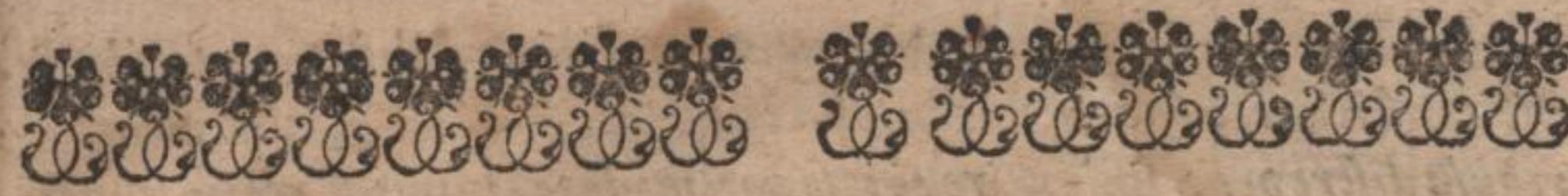
Coll. diss. A
35, 7

3

a. xxxv. 7.



18670.3



Homines, qui a totius hujus Universummo Moderatoro ratione praediti sunt, nihil sane prius nihilque antiquius habere tenentur, quam ut nobile hocce depositum omni tempore sancte non minus custodiatur, quam simuletiam adhibeatur. Evidem tantis undique a Numinе Divino beneficiis ornatum accumulatum que fuit genus humanum, ut, quaratione illa pro dignitate praedicanda sint, vix ac ne vix quidem perspicere queat; Ultrum vero ista omnium elegantiarum fæcunda mater & genetrix, rationem puto, ita comparata sit, ut intra limites brevissimarum minusq; comitarum laudum coarctari possit, merito ab aliis quaeritur. Animalia, ratiocinandi capacitate destituta, si cum corporibus, vita vegetativa gaudentibus, componuntur, plus utique bonitatis præbisce possident: Haec enim, nisi a causa alia dirigantur, ne quidem locum suum s'alent permutare, cum contra bruta sua utantur libertate, (sed imperfecta, uti Scholaris loquuntur,) quae nemine cogente sua sponte saepius possunt actionem quandam naturalem suscipere perficiendam. Sed, quis non videt, quod multoties illa in præcipita ruant? quam ob rationem et causam? Destituuntur Voluntate, facultate ista animæ rationalis quæ, ut coeca potentia intellectus dictamine postea collustrata bonum præsequitur, malumque aversatur, uti elegansime demonstravit B. SLEVOGT Dissertationum Academ. Diss. Pract. de Causa Morali et Voluntario. Ex quibus haud difficulter colligere licet nobilissimam conditionem hominum, quae tamen valde corrumpi potest, incomparabilis nimirum hocce dono, benevole nobis concessio, minus recte applicato: Aliud enim est, rationem possidere, aliud vero eam exercere. Omnes quidem mortales adeo felices esse, ut rationem habeant, neminem facile fugere posse confido; Ultrum vero singuli eadem utantur, utique queant in actionibus suis, docent innumera exempla eorum, quos jure, merito ad stolidos reponimus. Caeterum, si actus quidam producitur,

homo; eum perficiens, ita voluntatem dirigere debet, ut nihil facile constituat, quod vel ab intellectus practici judicio, vel norma seu regula discrepet: Enim vero eo ipso non modo se ejusmodi actionis auctorem omnibus profitetur, sed etiam simul participem reddit vel meriti boni, vel mali. Illud recipit, si actio sua fuerit conformis; hoc vero, si difformis fuerit regulae et sanae rationi. Quae uebris exponuntur in ponderosa pariter ac utilissima doctrina de Imputatione, seu Effectu Actuum Humanorum praecipuo, quod pro ingenio ejusque tenuitate nunc breviter differere nobis est constitutum. Prius vero, quam hunc ipsum ingrediamur laborem, DEUM O.M. supplices veneramur, ut gratia sua nobis adsit, nostrosque labores ita secundet, ut omnia vergant in suigloriam, nostrumque emolumentum!

§. I. Amplam sane evolvendam suscipimus materiam, ita comparatam, ut nec ullus, cuicunque demum superiori sub scribat facultati, eadem facile carere possit. Eo magis itaque tenemur, ut ea, quae ad nominis explicationem nudam facere videbuntur, breviter adducamus, ne spatium postea surripiamus illis, quae ipsam rem poterunt uberiorius declarare. Actus vocabulum a τω agere derivatum, nobis nihil est aliud, quam operatio naturae & formae alicujus, atque adeo non abs re alias vocatur actus secundus, primo contradistinctus, qui nudam potentiam, in aliqua natura & forma existente, talem operationem exercendi infert. Conf. STAHLIVS in Tabb. suis Metaph. Tab. IV. Vocatur alias & recte actio. Diversimodas caetero quin adducere possemus rationes distingvendi, ni plura, ob gravitatem maximam eminentia, restarent: Ne tamen in ipsos Differentium leges injurii simus, terminum breviter liberamus a sua varia acceptione, ita forsitan haud infeliciter procedentes, si prius distingvamus inter actus mere naturales & humanos: Illi nobis sunt, qui vel a potentia vegetativa, l. sensitiva originem trahunt; Hi autem, qui alias morales plerumque audiunt, a moribus ita dicti, qui mores propriissime sunt

sunt actiones hominum s^apius repetitae, qvatenus præter rationem voluntarii & liberi regulabilitatem ad normam seu legē inferunt. Prioris generis actus m. ad plantas & bruta animantia spectant, qvos jam exponere nobis non est animus, sed potius posteriores actus nostræ considerationi in præsenti subjiciuntur. Qvi præter actus naturales & humanos seu morales tertiam speciem configunt, actuum scilicet artificialium, eos parum curamus, cum & ipsi actus artificiales pariter ad morales sint referendi, qvoniā non solum hi ipsi a libera voluntate proficiuntur, sed etiam præterea leges, ab artificibus præscriptas, non negligunt. Et hi actus morales tantum spectant ad homines, qvo observato optime explicari poterit ARISTOTELES, qvando Magn: Moral: L:I. cap: XII inquit; *Neque in animatum ullum agere dicimus, neque enim animatum praeter hominem. Manifestum igitur est, actionum hominem esse progeniorem.* In his ipsis verbis loquitur non de actionibus naturalibus, sed potius de humanis seu moralibus.

II. Horum nunc effectum præcipuum, Imputationem nimirum, exposituri, adducamus necesse est ante omnia suæ causæ efficientis, Actuum scilicet humanaorum seu moralium definitiōnem, ne forsan postea in ipsa Imputationis explanatione hallucinemur. Non enī putamus, facile fore qvempiam, qvi de talium actuum existentia dubitare possit: Adeat saltem qvis se ipsum, inquiratq: utrum ne voluntas sua, moraliter constituta, vel circa bonum, vel malum operetur, ni eidem satis faciant innumera ferme exempla eorum, qvi virtutibus aut vitiis fuerunt prædicti. Vel unicū ALEXANDRVM M. jam adducamus, cuius fortitudinem merito admiramur, luxuriam contra detestamur, qvo de legi poterit Q. CVRTIUS in vita & rebus gestis Alexandri. Et quanquam variae subinde a variis Auctoriibus proponantur definitiones, easdem tamen hoc in loco seqvendas esse non arbitramur, sed potius eligendam eam, qva Patronus atq; Præceptor noster, omni Piete semper colendus, Excellentissimus DN. ROEHRENSEE in-

elegantissimis suis scriptis subinde usq; est; hæc n. propter acumen
maximamque perspicuitatem se| omnibus facile commendat. Est
igitur *Actus humang actus, a voluntate, per rationem directa in re a-*
gibili cum respectu ad legem, ceu regulam, libere productus felicitatis
gratia. Vid: laudatissimi Viri Prud. Mor. P. II, c. I, & compend: Eth.
MSC. l. e. Qvi actum humanum per motum definiunt, nostro qvi-
dem judicio non admodum accurate procedunt. Non enim sem-
per actus aliquis, qvem supra descriptum dedimus, conjunctus est
cum motu; Accedit, qvod jam terminum actus ita accipiamus, ut
non solum commissionem, sed etiam omissionem inferat. Qvare
recte etiam docent, qvi afferunt, in moralibus & non agere esse a-
ere; Verum in sw non agere seu in alicujus actus omissione non sē.
per occurrit motus qvidam. Unde rectius actus humanus definitur
per actū. Nec est, qvod qvis objiciat: Hac ratione idem per idem de-
scribi; Hoc enim in rebus communissimis, qvæ propriis destituun-
tur vocabulis, sèpius fieri inter omnes constat. Multa qvidem ad-
dere possemus de iis, qvae in definitione Differentiam specificam
constituunt; sed enim vero nolumus ea, qvæ locis, proxime ante
citatis optime & accuratissime docentur, huc transcribere, id
saltem brevissimis adhuc monentes, Actus humani causam effici-
entem principalem Voluntatem; administram partim rationem
seu intellectum practicum, partim reliqvas animæ potentias, vo-
luntatis imperio subjectas; Finem ultimum humanam felicitatem;
Subjectum in hæsionis totale hominem, partiale animam huma-
nam; Subjectum occupationis rem qvamvis, moralitatis capacem;
Formalem deniq; rationem ordinem seu respectum ad legem,
ceu regulam rectitudinis moralis, esse.

III. Qvibus prælibatis facilius nunc erit inquirere in actus hu-
mani effectum præcipuum, *Imputationem scilicet, qvæ nobis est a-*
ctus rectæ rationis, per qvem homo non solum sit actionis sue auctor &
ad reddendam de ea rationem adstringitur, sed etiam capax est, reci-
piendi id, qvod legis dispositio ex tali actu in ipsum derivat. Enim vero
id

id forsitan qvilibet colligere poterit, nos hoc loco non esse acturos
de tali imputatione, qva qvis in alterum actionis cujusdam, ab alio
patratæ, effectum, cuius se participem reddere poterat, ex singula-
ri affectu derivat, qvam tantum in favorabilibus locum habere sci-
mus: Hanc enim explicationem in nonnullis Latinis Auctoribus re-
periri facile largimur; sed potius de ea imputatione, qva qvis, cuius
interest, actionem factam vel non factam, declarat, eandem cum
effectibus suis, inde redundaturis, ad agentem, ceu causam
pertinere. Hinc prudentissime monere videtur Excellentissimus
RECHENBERGIUS in notis Lineamentis: Philosoph: Civil: Parte
I, cap:X, §.7. p.m.75. duplicem dari imputationē, unam ex gratia, alte-
ram ex debito. De posteriori iam sumus locuturi, in cuius definitio-
ne, uberior nunc a nobis diducenda, notare possumus tū Subiectum
tum rationem formalem. Actuum humanorum seu moralium effe-
ctum consideramus, qvam obrem Subiectum Imputationis minime
constituet ille, qvi cunctas legitimas imputationes laudat non minus
qvam approbat qvoqve & exercet, DEUS O.M; Hic enim sum-
mus est & justus, qvem nullus superior legibus adstringere potest, qvi
qve adeo a lege deflectere ne qvidem potest, nisi suam simul evertere
velit essentiam, qvæ tamen in se est immutabilis. Neqve etiam ad
Subiectum Imputationis sunt referendi angeli: Qvos enim Theologi
bonos appellant, illi in bonitate ita jam sunt confirmati, ut in aeter-
num amplius non excidant, uti loquitur **HUTTERUS** in loco de An-
gelis, qvorum actus itaqve simpliciter sunt boni; qvi vero mali vocan-
tur, habitualem malitiam, actum malum scil. apostasiam a DEO secu-
tam, sua culpa contraxerunt, vid: **KOENIGIUS** in loco de Angelis ma-
lis; adeo qve etiam nil nisi habitualiter malos actus perficiunt. Neuter
horum ad forum humanum pertinet, neqve ita etiam eorum actus,
nullis amplius legibus determinati. Multo minus ad hoc Subiectum
spectant Entia vel animata vel inanimata, omni plane scientia & liber-
tate destituta: Hæc ipsa enim moraliter agere non possunt, cum nul-
lus moralis actus detur, nisi etiam sit liber, qvæ ratione nec actus hu-
mani

mani seu moralis effectus in ejus modi Entia cadit. Remanet itaque solus homo, constitutus Imputationis Subjectum, non quidem unicunque consideratus, sed moraliter agens, excludentes ita hominem in moraliter agendo quoad aliquam animae rationalis facultatem praeter culpam suam impeditum, uti porro ex postea dicendis constabit.

IV. Caetera, quae Definitionem absolvunt, spectant ad rationem formalem. Hinc de quolibet actu humano, utrum alicui imputari possit, nec ne optimum ferre poterimus judicium, si ad tres potissimum quæstiones intentiores dirigamus oculos, quarum prima est: *An quisque unque modo hujus vel illius actionis causa efficiens sit?* Secunda: *Utrum ad reddendam de actione quadam moral rationem teneatur?* Tertia deniq: *An capax sit recipiendi id, quod lex propter certam actionem derivat in ipsum?* Duae posterius quæstiones ut plurimum fluunt ex priori, cui nunc prolixiorum necesse est tribuamus tractationem, ita tamen, ut intra concessarum pagellarum spatium eandem felicitter exhibere queamus. Ad primum quæsitum eo melius expediendum haud parum faciet optima ista distinctio actionum in proprias & alienas, quam nobis offert illustris PUFENDORFIUS in aureolo libro de I. N. & G. lib: I, cap. I. quem alii tandem secuti distinxerunt in actiones immediatas, quas causa physica producit, & mediatas, quas causa moralis gignit. De utrisque seorsim sumus acturi, ea quidem ratione, ut circa actiones proprias moneamus, quae possint imputari, quae vero minus. Quae possunt imputari actiones propriae, ita debent sese habere, ut intra causæ efficientis facultatem constitutum fuerit, eas fieri vel non fieri. Sic nemo facile negare poterit, fratres Iosephi fuisse causam efficientem, ut Iosephus Mercatoribus praeter-euntibus procerta pecuniae summa traderetur: Intra horum namque potestatem erat, ut talis actio vel omitteretur, vel susciperetur, quare, quin hujus actus imputationem recipere debuerint, non quidem aliter fieri potuit Gen:XXXVII.

V.E

V. Earum autem propriarum actionum, qvæ non possunt
imputari, prolixus haud difficulter poterit confici catalogus,
in primis, cum jamjam videamus optimum Hodegetam,,
qvem tuto hac in parte seqvi possimus, qvemqve honoris
causa denuo jam nominare liceat, Excentissimum ROEH-
RENSEEUM, Priusqva autem rem aggrediamur, nec il-
lud etiam oblivioni tradendum esse putamus , qvod,
qvoniam certi actus proprii, qvorum plurima pars nunc a no-
bis est recensenda, cuidam agendi neqveunt imputari, nulla
alia causa sit, qvam defectus vel agendi libertatis, vel cogni-
tionis, vel aliorum necessariorum ad moralitatem requisito-
rum, uti breviter, sed tamen accurate docet CHRISTIANUS
THOMASIUS Lib.II, Institut. Jurisprud. Divinae, cap.I, p.m.
21. sqq. Absolvimus itaqve ab imputatione actiones natura-
les & sensuales: Hae ipsæ non subjiciuntur directioni huma-
nae. Qvare Sauli non poterat imputari, qvando propter
eximiam corporis staturam longitudine omnia populi Israëli-
tici membra superabat, I.Sam.X.; Ita errabant, qvi qvondam
de Angliae Rege, Jacobo I, propter nimium pacis studium
seqventem pangebant versum: Rex erat Elisabeth, nunc est
regina Jacobus. Hic enim, licet forsan studio majori cre-
briori qve exercitio aliqualem sibi comparare potuisset for-
titudinem bellicam, naturali tamen qvodam horrore strictos
gladios aversabatur. Vid.clarissimus HUBNERUS, Praeceptor
qvondam noster fidelissimus, Tom.II. der Historischen Gras-
gen/ p.966. Excludimus porro ab imputatione actiones, qvae
ab aliis facultatibus, homini per naturam citra ejus operam,
insitis, procedunt: Huc spectat illud, qvod in Historia literaria
de Viro non incelebri, GEORGIO TRAPEZUNTIO, relatū
legimus, qvi, licet alias solidae eruditiois fuerit, in aetate
tn. de crepita omnibus plane propter memoriae defectum
destituebatur scientiis. „Qvamvis igitur vel maxime multum

B

inde

nde ad alios redundaverit incommodi, id ipsum tamen huic
Viro non poterat imputari, ideo , qvia in ejus facultate non
erat possum, utrum memoria operationes suas edat, an ve-
ro minus? Consulendi in hanc rem sunt GERHARDUS JO-
ANNES VOSSIUS de Hist.Lat.L.III,p.m. 600. & KOENIGI-
US, in Biblioth.Vet. & Nov. p.m. 816, qvorum qvisqve affir-
mat, TRAPEZINTIUM, admodum senem & literarum pe-
nitus oblitum, fuisse mortuum. Ut nihil jam addamus de
JOANNE SLEIDANO, qvi senex adeo destituebatur me-
moria, ut, qvod nomen filiae esset, nesciverit. Vid.Auctores.
Ulterius non possunt imputari omissiones actuum alias de-
bitorum, sed ad qvos expediendos occasio, citra culpam a-
gentis, deficit. e.g. Ponamus casum : Tulisse potentissimum
qvendam Regem mandatum, ut omnes suorum exercituum
praefecti armis invaderent aliud qvoddam regnum ; Hi pro-
mulgatum mandatum non exeqvuntur, ideo, qvia cuncti sub-
ito qvodam morbo opprimuntur, absoluti ita ab omni pla-
ne imputatione. Peccaret enim tunc Rex, si in eos crudelius
qvid statueret, cum in horum potestate non esset posicu[m], ut
valetudine prostrata & viribus irent in hostem. Qvae im-
possibilia sunt, viresqve agentis excedunt, pariter non pro-
merentur imputationem. Ubi tamen cum eruditissimo
PUFENDORFIO de I.N.& G.loc.cit. §.8. caute est proceden-
dum, distingvendo inter impossibilia physica & moraliter
talia. Prioris generis impossibilia plane non possunt impu-
tari: Haeç enim voluntati acturi ponunt obstaculum. Qvare,
si vel maxime qvis cum regulis Americae promitteret, se &
pluviam & radios solares justo tempore esse procuraturum,
deficientibus hisce beneficiis citra culpam taliū defectus ipsi
imputaretur, cum non situm sit intra potestatem hominis, ut
certo tempore pluviam, alio vero radios solares largiatur..

Qvae

Qvae vero ad posterioris generis impossibilia referuntur, ita se habere debent, ut qvis absqve laesione Juris & legum certam actionem perficere non possit. Unde facile colligi potest, qvod, posito, neminē esse vita privandum, si qvis contra mandatum alius alterum non occidat, justo titulo caedis omissionis recipere imputationem non debeat: Propter jusementum legemqve moralem impossibile huic erat, ut alteri mortem vel violentam, vel clandestinam inferret.

V . Qvae per ignorantiam & errorem patrantur, ita sunt comparata, ut partim possint imputari, partim vero minus. Ut res eo clarior evadat, adducimus tritisimas in Scholis Moralistarum distinctiones Ignorantiae in internam, voluntariam seu vincibilem , & externam seu extraneam, involuntariam & invincibilem. Prior ignorantia dicitur, cuius principium est in nobis, seu : cuius ipsi causa existimus, Posterior autem est, cuius causa & principium extra nos est, aut, si existit penes nos , nostra tamen culpa non contingit. Alii subjungunt novam distinctionem, qva alia ignorantia est Juris, alia vero facti. Ignorantia Juris subdividitur in ignorantiam Juris universalis, qva qvis ignorat I.N. ejusqve principia nobiscum nata; & Juris particularis, qva qvis ignorat jus & consuetudinem , in certa aliquaque civitate seu societate receptam. Ignorantia facti pariter denuo dispescitur in ignorantiam facti proprii & alieni. Missis aliis distinctionibus de hactenus adductis ita pronunciamus diserte, ut dicamus: Ignorantiam internam, voluntariam seu vincibilem minime aliquem ab Imputatione liberare; optime autem ignorantiam extraneam, involuntariam & invincibilem. Porro liberat qvandoqve ab Imputatione ignorantia Juris particularis, de jure autem nunquam ignorantia Juris universalis , qvemadmodum id etiam asserimus de ignorantia facti proprii,

hujusque circumstantiarum, quae simpliciter ad imputationem
damnat; Neutiquam vero de ignorantia actus alieni:
Haec enim absolvit ab imputatione, cum quandoque tantum
per Accidens quis sciat facti alieni circumstantias

VII. Unicum adhuc restat dicere de actionibus propriis, quo cum hactenus adductis probe observato de speciалиoribus actionibus, v.g. mente captorum, furiosorum, &c. facilius & felicius poterit ferri judicium. Nimirum quaeritur: Quid sentiendum sit de illis actionibus, quas quis coactus agit, vel potius patitur? Utrum illae imputari possint? Haec quaestio poterit quadrantibus affirmari, quadrantibus vero negari, nunquam tamen absolute, sed semper cum certa limitatione. Distingvendum itaque est inter rationem, quia principium motus est in alio, ita, ut, licet agens contrahatur & abhorreat, tamen propter majorem vim membra ad aliquid agendum, vel patiendum applicare postea teneatur; & inter coactionem, quia quis propter maximum periculum, ab altero intentatum, facinus quoddam perficiendum in se suscipit, quod alias non fuisset executus. Qui priori modo coguntur, dubio procul omnem effugient imputationem; At enim vero, qui propter posteriorem coactionem agunt, non plane erunt excusandi, cum ipsi habuerint facultatem hoc & istud vel agendi, vel omittendi, quia ratione aliquid sponteitatis & electionis possederunt. Quae h.l. adduci potuissent, quin imo quaedam debuissent de actionibus mixtis, quas partim nolentes, partim volentes perficiunt; prolixam postulant explanationem, quam jam exhibere in libertatem nostram non est positum; Ne tamen nihil plane de his ipsis dixisse videamus, commendamus praeter caeteros hactenus laudatos Auctores eruditissimum Belgam, HUGONEM GROTIUM de I.B.&P.L.II.c.XX. §.19. ubi eleganter
dixisse

differit de actibus inevitabilibus, maximam cognitionem
habentibus cum mixtis.

IIX. His praesupponendis praesuppositis nunc bre-
viter adhuc de specialioribus qvi busdam actibus propriis su-
mus acturi. Hoc jamdudum in confessio & hactenus obser-
vatum, qvod ad quamlibet actionem voluntariam reqvira-
tur, non solum, ut principium ejus in agente sit, sed etiam,
ut agens sciat omnes suae actionis circumstantias. Qvod i-
gitur concernit actiones furiosorum, hae sane non possunt
imputari iisdem; Destituuntur enim rationis usu, quo subla-
to agens non poterit discernere, quanam circa hanc vel i-
stam actionem sint considerandae circumstantiae. Ejusdem
farinae esse videntur actiones dormientium: His enim acti-
ones, in somniis peractae, non possunt imputari, nisi, qvod
prudentissime addit PUFENDORFIUS de O. H. & C. L. I. cap.
I. quatenus talibus interdiu cogit andis cum delectatione immo-
rati eorum imagines animo alte impresserint. Sed plane ali-
ter se res habet cum ebriis: Distinguimus tamen haud incon-
sulto cum clarissimo WENDELINO, Phil. Mor. L. I, cap. XVI.
§. 2. inter ebrietatem actualem, qua qvis praeter intentionem,
cum imbecillitatis suae, tum potus inebriantis naturae nesci-
us, inebriatur; & inter ebrietatem habitualem, quam recte
vocat ebriositatem, qua qvis ebrietate delectatur, & sciens
volensque se inebriat. Prior, inquit, ebrietas delictum,
qvod qvis ebrius commisit, NB. aliquo modo, non penitus
tus excusat: ignorantia enim ista, in actione observata, fuit
vincibilis: Sed posterior plane non excusat. Parile judicium
ferendum esse videtur de actionibus iratorum & amantium:
Enimvero potuissent hi ipsi certo modo declinare pravos hos-
te actus, modo si voluissent fraenum affectuum per rationem
coarctare. Libenter itaque & absque coactione perfecerunt

has actiones, Ergo non penitus erunt liberandi ab imputatione. Qvae ipsa, uti qvidem primum nobis animus erat, porro per exempla clariora reddere potuissemus, sed per leges anima prolixitate avocamur, qvamobrem & nobis hujus actus omisso a B.L. non erit imputanda.

IX. Tantum de actionibus propriis; pergendum nunc ad alienas, qvas aliquis qvidem non reali & physico influxu & per suam essentiam producit, ita tamen se gerit, ut non potuerit citra eundem ejusmodi effectus exhiberi. Hinc etiam Causa moralis apud Auctores audit, qvae, definiente B. SLEVOGTO Dissert. cit. et si, qvatenus talis, non influit realitate physica in effectum, ita tamen se gerit, ac si realiter influxisset. Qvi plurimas actiones alienas, qvarum alter causa habetur, qvaeque adeo eidem imputari possunt, nosse cupit adeat saltem versiculum, satis inter eruditos notum, & ita concinnum :

Jusio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus,
Participans, Mutus, Non-obstans, Non-manifestans.
Qvorum dubio procul collimantea, qvae prolixe habet judiciosissimus PLIFENDORFIUS Lib. de I.N. & G. loco saepius allegato, qvem ordinis gratia, qvo utitur, vel ipsi GROTIUS praferendum esse putamus, qvo cum conjungendus est Excellentissimus noster in hoc doctrinae genere Praeceptor, Prud. Mor. L. I. cap. III. & VI.

X. Hactenus itaque primae quaestioni, §. IV. formatae, maximam partem satisfactum esse arbitramur, siq; ea, qvae qvidem pro ingenii modulo leviter dicta sunt, observabuntur, non dubitamus, qvin ad secundam non minus possit recte responderi : An qvis ad reddendam de actione qvadam morali rationem teneatur? Hoc unicum saltem circa hoc quæsitum adjecissie sufficiat, qvod omnia, qvae de acti-

a^ctibus humanis, hactenus prolati, dicta sunt, intelligi de-
beant de Jure, q^uae nam nimirum actio vel imputari, vel non
imputari debeat, non autem de facto, q^uae nam scil. actio actu
vel imputetur, vel non imputetur. Excipiendus itaq^{ue} esse vi-
detur ab imputatione, ratione legum civilium, q^ui in hac ter-
ra superiorem non agnoscit, vel, q^ui contra legem, q^uam ipse
tulit, agendo, sibi ipsi dispensare potest. Istam, q^uae restat,
q^uae stionem tertiam, resolvere forsan poterimus, si q^uae dam
adhuc adjiciamus de eo, q^uid seq^uatur, si alicui actus huma-
nus imputatus fuerit? Hoc ipsum vocatur meritum, q^uod est
respectus realis, q^uo agens morale capax est, recipere rem,
actioni suae aequivalentem, lege definitam. Per hanc defi-
nitionem docemur, duo membra reqviri ad meritum: Unum
est illud, ut agens pro sua actione recipiat, q^uod est promeri-
tum; Alterum v., ut recipiendum sua^e actioni sit conforme.
Cum vero q^uis actum aliquem humanum efficit, tunc ille, uti
supra obiter fuit monitum, aut cum legibus erit conformis,
aut contra: Si prius, actus inde orietur bonus; Si vero posteri-
us, actum habebis malum. Itaq^{ue} pro diversitate horum actu-
um etiam meritum poterit dividi, ita q^uidem, ut aliud sit me-
ritum presle sic dictum seu meritum boni, aliud vero meri-
tum mali seu demeritum. Ultrumq^{ue} duplex est: Aliud ver-
bale, Laus scilicet & vituperium; aliud vero reale, Praemi-
um nimirum & Pœna, q^uae singula merita exterius accedunt,
& in sensu incurruunt, adeoq^{ue} m. possemus meritum boni &
mali constituere interius, conscientiae nimirum tranquillita-
tem & cruciatum, voluptatem item animi & dolorem. Meri-
tum & demeritum, exterius accedens, semper ita debet infli-
gi, ut nunquam violetur aequalitas, q^uae uberior explicantur
in nobilissima doctrina de Justitia, q^uo sum missum esse volu-
mus B.L. Q^ua ratione vero speciatim sint pœnae irrogandae,
& cur infligendae, de eo legi potest GROTIUS, l. c. & post
eum

eum LVCAS OPALENIUS, Curiae Regni Poloniae quondam Marsal-
cus, in elegantissimo libro de Officiis, L.II. cap. II. p. m. 140. sq.

XI. Cessante autem imputatione, quae cum maxime actiones morales
concernit, tollitur etiam omne vel meritum, vel demeratum. Et ista multi-
fariis modis aufertur. Antequam ergo hinc digrediamur, finemque Dis-
sertationi imponamus, brevibus rem sumus exposituri, ita quidem, ut hac
in parte cum PUFENDORFIO de I.N. & G. L.I. cap. IX. § 6. seqvamur
J.Ctos. Hi inquit, quinque modis tolli posse imputationem, & (1)qui-
dem, ubi poena, legibus definita, fuerit absoluta, (2.) Ubi reus a judicibus
in foro fuerit absolutus & innocens declaratus. (3.) Ubi reus moriatur, (4.)
Lapsu temporis criminis tolluntur, ita, ut postea properet ista delinqvens in
judicium non vocetur. (5.) Si criminis venia ab eo, qui summum in civitate
imperium habet, fuerit impetrata. Quae prolixius non volumus prosequi,
hic subsistentes, maximasque gratias agentes pro concessis hoc
in labore viribus DEO O. M.

VIRO Clarissimo atque Doctissimo,
DN CHRISTIANO FREYTAGIO
Bonarum Artium Candidato dudum
dignissimo
S. P. D.
P R A E S E S

Disputare est in res abstrusas non minus, quam elegantesimas inquirere,
ingenui hominis esse videtur; Hoc nomine eo magis Tibi gratulandum, eru-
ditissime Domine FRETTAGI, quo libenter nunc mecum in publicum prodis,
ut differeres de utilissima pariter ac optima doctrina, Imputatione. Equi-
dem non negandum, dudum eo studia tua proiecta fuisse, ut per publicum
specimen omnium laudes applaususque reportare potueris; At vero modestiae
Tuae tribuendum, ut haec tenus per longum illud, quo hic commorasti, tempus,
Musis Tuis sine strepitu invigilaris; Latere enim aliquandiu, recte judicat
Vir quidum summus, & velut in abdito bonis literis incumbere, satius mihi
semper visum, quam subito prodire in publicum. Hinc factum, ut non
sine laude nunc positiones nostras defendere queas; quo certe m. permoti Pa-
tres Academiae nostrae non aliter potuerunt, quin unanimi omnium con-
sensu summos in Philosophia honores, propediem conferendos, Tibi decerne-
nerent, quos animitus Tibi gratulor summumque, quod omnia moderatur,
Numen veneror, ut porro studiis Tuis multo labore multaque diligentia partio,
clementer adspirare velit, quo tandem eum, quem intendis finem, feliciter
natus graviss. Dno. Parenti Tuo, Fautori meo singulariter colendo,
senio nunc ferme laboranti, scipionis instar baculi esse possis! Wade!

Cd. oliss. A. 35, musc. 7.